

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

maj 2024. godine

Bilten broj 5/2024

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	3
Izgradnja počela, nema studije izvodljivosti	3
Kada će Tužilaštvo za organizovani kriminal biti nadležno za sve najviše funkcionere	3
Tri posto Ekspozea o korupciji u nestajanju.....	6
Saopštenja.....	10
Srbija i dalje među zemljama sa ograničenom transparentnošću budžeta	10
Konferencije	12
Priručnik za rasipanje javnih resursa.....	12
PrEUgovor Alarm: Izborni proces pokazao zamah zarobljene države	13
Predstavljanje prvih nalaza monitoringa kampanje 2024	16
Inicijative i analize	18
ODIHR – skupštinske hronike	18
Mediji	29
Loši efekti novog propisa o državnim preduzećima već uočljivi, iako puna primena nije ni počela ..	29

Aktivnosti

U maju su predstavnici Transparentnosti Srbija učestvovali na nizu sastanaka u Skupštini Srbije, posvećenim unapređenju izbornih uslova. O tome detaljno u poglavlju „Izveštaji i analize“, u tekstu Nemanje Nenadića, koji je predsedavao Radnoj grupi za unapređenje izbornih uslova.

TS je pratila kampanju za lokalne izbore raspisane za 2. jun. Preliminarne izveštaje predstavili smo 30. maja, o čemu detaljnije u poglavlju „Konferencije“.

Koalije PrEUgovor, čija je TS članica, predstavila je 29. maja Alarm izveštaj o napretku Srbije u Klasteru 1 za period od novembra 2023. do aprila 2024. godine. I o ovom događaju detaljnije u poglavlju „Konferencije“.

Istraživačica Transparentnosti Srbija, Miša Bojović, učestvovala je u konferenciji: „Promovisanje uslova za slobodne i poštene izbore na zapadnom Balkanu“, u organizaciji Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), 14 i 15. maja 2024, u Podgorici. Konferencija je okupila 62 učesnika iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gora, Severne Makedonije, Srbije i Kosova, uključujući predstavnike institucija za upravljanje izborima, nadzor izborne kampanje, posmatračkih misija, civilnog društva i međunarodnih organizacija. Konferencija je imala za cilj razmenu iskustava i pripremu preporuka za unapređenje uslova u kojima se održavaju izbori.

U okviru projekta "Spasavanje javnih resursa - brod koji tone", organizovali smo tri promocije Priručnika za rasipanje javnih resursa – u Novom Sadu 23. maja, u Beogradu 24. maja i u Nišu 29. maja. Opširnije u poglavlju „Konferencije“.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom maja. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U maju smo imali 539 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS, u segmentu „Inicijative i analize“, postavili smo nekoliko novih [analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora. Među njima su i [brojne prijave](#) koje smo podneli AGenciji za sprečavanje korupcije zbog kršenja zakona tokom predizborne kampanje, kao i odgovori ASK koja je u svim slučajevima utvrđivala da nema osnova da vodi postupak protiv funkcionera,.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Izgradnja počela, nema studije izvodljivosti

2. maja 2024.

Kamen temeljac za nacionalni stadion položen je 1. maja iako nije izvesno da je završena studija izvodljivosti za taj projekat.

Ministarstvo finansija je 26. februara 2024. [raspisalo javnu nabavku](#) izrade studije, nakon kontradiktornih [informacija](#) prethodnih godina o tome [da li je postoji ta studija](#).

Mesec dana kasnije, 26. marta 2024. je objavljeno obaveštenje o zaključenom ugovoru za izradu studije izvodljivosti u vrednosti od 9,6 miliona dinara, sa rokom izvršenja 54 dana.

Vlada Srbije je, inače, budžetom za 2024. godinu, predvidela sedam milijardi dinara za izgradnju Nacionalnog stadiona u 2024. i šest milijardi u 2025.

Kada će Tužilaštvo za organizovani kriminal biti nadležno za sve najviše funkcionere

16. maja 2024.

Sve dok se kadrovi u javnom tužilaštvu planiraju na osnovu broja i složenosti slučajeva koja su tužilaštva imala u radu u nekom prethodnom periodu, neće biti suštinskog pomaka u borbi protiv korupcije. Njihove kapacitete treba planirati sa svešću da treba da se bave ispitivanjem znatno većeg broja slučajeva korupcije nego što su to činili.

Ma koliko za ocenu učinka bilo bitno koliko predmeta je obrađeno i okončano tokom godine, za uspostavljanje vere u to da je korupcija kažnjiva daleko je bitnije da ni jedan obelodanjeni slučaj sumnji ne ostane bez odgovora

GRECO je skraćeni naziv (sa francuskog) za "Grupu zemalja protiv korupcije", telo koje je pre četvrt veka osnovao Savet Evrope kako bi pratio u kojoj meri njegove članice dostižu antikorupcijske standarde. Bitno je napomenuti, naročito u svetlu ideja da bi Srbija mogla da napusti Savet Evrope, da članstvo u GRECO nije ograničeno samo na evropske zemlje, pa ni na članice Saveta Evrope.

Svaka država koja je ratiikovala Krivičnopravnu i Građanskopravnu konvendju SE protiv korupaje postaje članica GRECO i podleže ocenama ovog tela o ostvarenosti antikorupcijskih standarda, a Srbija (odnosno SRJ) je to učinila u periodu 2002-2007.

GRECO svoje ocene za pojedine zemlje daje u krugovima evaluacije (trenutno je u toku peti), pri čemu se svaki put ispituje zakonodavstvo i praksa država po različitim pitanjima (npr. krivičnopravne norme, pravila o finansiranju partija, pravosuđe, parlament). Ocene stanja i preporuke daje grupa stručnjaka iz institucija drugih država članica, uz mogućnost predstavnika države koja je bila posmatrana da dostavi svoje komentare. Izveštaj se usvaja na plenarnoj sednici i država dobija godinu i po da postupi po preporukama. Ako izveštaj koji vlada dostavi ne pokaže da su preporuke ostvarene u celosti, ostavlja se novih 18 meseci za postupanje. Nakon toga je moguće pokretanje dodatnog mehanizma praćenja ako ocene budu "globalno nezadovoljavajuće", što je Srbija iskusila i to dva puta u vezi sa prethodnom evaluacijom (oblast pravosuđa).

Pored međunarodnog ugleda, za Srbiju su ocene GRECO bitne i zbog evropskih integracija. Među četiri ključna "zadatka za borbu protiv korupcije koje je Evropska komisija postavila Srbiji u svom poslednjem izveštaju iz novembra 2023, dva se odnose na GRECO. Srbija bi trebalo da "uvaži sve preporuke koje je dao GRECO, naročito iz petog kruga evaluacije" i da usvoji novu strategiju za borbu protiv korupcije, pritom uvaži naročito sva relevantna prelazna merila i preporuke koje je dao GRECO i počne da ih sprovodi. Ova strategija se mora podržati verodostojnim i realističnim akcionim planom, i mora uspostaviti delotvoran mehanizam koordinacije".

Preporuke iz petog kruga evaluacije GRECO su usvojene 25. marta 2022, a objavljene su 5. jula. Vlada je imala rok da o njihovom ispunjenju izvesti do 30. septembra 2023, ali će taj izveštaj biti razmatran tek na plenarnoj sednici koja se održava od 17. do 21. juna 2024.

Ovaj krug pokriva dve tematske oblasti - sprečavanje korupcije u vrhu izvršne vlasti i u policiji. Dok čekamo jun da bismo videli šta je Vlada izvestila da je urađeno i šta o tome misli GRECO, možete pročitati nedavno objavljenu [analizu Transparentnosti](#) koja se odnosi na 14 preporuka iz dela izvršna vlast.

Otkud tužilaštvo u preporukama?

Čitaocima koji znaju da se GRECO bavio sudijama i tužiocima u prethodnoj rundi, može začuditi to što se jedna od preporuka i iz petog kruga bavi tužilaštvom i to onim za organizovani kriminal.

Drugi deo preporuke broj XIV glasi: (li) da se nadležnost Tužilaštva za organizovani kriminal proširi na sve osobe na najvišim izvršnim funkcijama, uključujući predsednika, za krivična dela protiv službene dužnosti i da ono bude adekvatno popunjeno osobljem kako bi ispunjavalo svoju ulogu.

Dakle, do tužilaštva se došlo posredno. Naime, jedna od stvari koja je trebalo da se utvrdi tokom evaluacije jeste da li postoje specifičnosti u gonjenju korupcije kada su u pitanju nosioci najviših funkcija u izvršnoj vlasti (u odnosu na bilo kog drugog građanina).

Zatim, da li te specifičnosti utiču na mogućnost istrage i gonjenja u slučajevima korupcije ili drugih srodnih radnji (zloupotreba poverljivih informacija ili javnih resursa).

Evaluatori su tako utvrdili da u Srbiji zaista postoje neke specifičnosti - ako bi za neko koruptivno delo bio osumnjičen neki "običan građanin" (ili "običan službenik"), nadležno bi bilo neko od četiri Viša javna tužilaštva.

Kada su u pitanju članovi vlade, državni sekretari, pomoćnici ministara i sekretari u ministarstvima, nadležno bi bilo Tužilaštvo za organizovani kriminal.

Preciznije rečeno, nadležnost TOK postoji ako su ovi visoki funkcioneri umešani u neko od četiri najčešća koruptivna krivična dela (zloupotreba službenog položaja, trgovina uticajem, davanje i primanje mita). Da ne ostane nedorečeno, nadležnost TOK bi postojala i kada ovi funkcioneri nisu korumpirani, već neko pokuša da ih podmiti.

Kako su izostavljeni predsednik republike i narodni poslanici

Iz suvoparnog izveštaja evaluatora ne vide se izrazi čuđenja nakon što su shvatili da ipak nisu svi visoki funkcioneri u okviru nadležnosti TOK. Relevantni deo norme Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije glasi: "... službeno ili odgovorno lice koje vrši javnu funkciju na osnovu izbora, imenovanja i postavljenja od strane Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, opšte sednice Vrhovnog suda, Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva". Tako su "pokriveni" pomoćnici ministara (koje postavlja vlada) i sudije i tužioci (koje biraju pravosudni saveti).

Obuhvaćeni su i ministri (jer ih bira Narodna skupština), kao i savetnici i generalni sekretar predsednika Republike (jer ih imenuje predsednik) ali, apsurdno, ne i sami narodni poslanici i predsednik Republike. Naime, poslanike i predsednika bira narod. Bilo da je inicijalno bio u pitanju slučajni propust, nedoumica oko toga na koji način preformulisati normu ili namera da se ovi funkcioneri izostave

2016, ne postoji ni jedan opravdan razlog zbog kojeg taj nedostatak nije otklonjen prilikom dveju prethodnih izmena ovog zakona (2018. i 2023).

GRECO je zatražio promenu kako bi se "obezbedio visok stepen specijalizacije za krivična dela korupcije počinjena na najvišem državnom nivou". Pošto će se Zakon već menjati (kako bi se uključio predsednik), to treba iskoristiti da se pod nadležnost TOK podvedu i narodni poslanici, ali i ostali veoma važni funkcioneri koji su izostavljeni, bilo inicijalno ili promenom drugih zakona. Pre svih, to su direktori preduzeća u vlasništvu države, koje po novom zakonu ne postavlja vlada već nadzorni odbor preduzeća, ali i mnogi drugi - na primer, direktor PIO fonda.

GRECO je zatražio hitna pojačanja osoblja u TOK jer je u vreme posete bilo upražnjeno šest tužilačkih mesta. U izveštaju se pominje i da je "nekoliko sagovornika navelo slučajeve navodne korupcije visokih funkcionera izvršne vlasti koje Tužilaštvo nije vodilo, što je izazvalo sumnju u politizaciju". Izgleda da se stanje od tog doba ipak malo popravilo, jer se u poslednjem izveštaju Evropske komisije (novembar 2023) navodi da nedostaje tri od ukupno 25 tužilaca koliko bi trebalo da ih bude po planu. Ove informacije bi, inače, trebalo da se mesečno ažuriraju u informatoru o radu, ali ih tamo nema.

Međutim, od nedovoljne popunjenosti "po sistematizaciji", još je značajnije zapažanje Evropske komisije da je i planirani broj tužilaca "sam po sebi nedovoljan imajući u vidu da se predistražni i istražni sistem u Srbiji zasniva na tužilačkoj istrazi".

Ovde bi trebalo dodati još jednu stvar - sve dok se kadrovi u javnom tužilaštvu planiraju na osnovu broja i složenosti slučajeva koja su tužilaštva imala u radu u nekom prethodnom periodu, neće biti suštinskog pomaka u borbi protiv korupcije. Njihove kapacitete treba planirati sa svešću da treba da se bave ispitivanjem znatno većeg broja slučajeva korupcije nego što su to činili. Ma koliko za ocenu učinka bilo bitno koliko predmeta je obrađeno i okončano tokom godine, za uspostavljanje vere u to da je korupcija kažnjiva daleko je bitnije da ni jedan obelodanjeni slučaj sumnji ne ostane bez odgovora.

Nemanja Nenadić za Vreme

Tri posto Ekspozea o korupciji u nestajanju

20. maja 2024.

Približno 3 posto vremena, pred sam kraj svog tročasovnog prvomajskog obraćanja narodnim poslanicima, mandatar Miloš Vučević posvetio je temi „borbe protiv kriminala i korupcije“. Pošto je rubrika „Ekspoze“ na sajtu Vlade [prazna](#) (18.5), njegovo izlaganje je i dalje dostupno samo kroz [neautorizovane](#) stenografske beleške na sajtu Skupštine. Usled toga bi čitaoca moglo da zbuni to što sada već izabrani premijer i predsednik vladajuće stranke tvrdi „da postoji direktna *koalicija* između borbe protiv kriminala i korupcije i napretka države“, iako je on (valjda) hteo da ukaže na *korelaciju*.

Ovaj deo izlaganja se sastojao od nekoliko nesumnjivo ispravnih zapažanja koja spadaju u uobičajen set antikoruptionske retorike, nekoliko nepotkrepljenih tvrdnji i skupa informacija o radu policije u ranijem periodu. Ipak, glavni

problem sa ekspozeom premijera (makar u ovom delu) nije to što je nešto rekao, već što nije rekao gotovo ništa o tome šta će Vlada raditi u naredne (možda) četiri godine.

Kad je reč o nesumnjivo tačnim „opštim mestima“, u uvodu je naznačeno da borba protiv korupcije i kriminala „mora da bude trajna misija društva“, da „kriminal razara moralnu supstancu u društvu“, da široko rasprostranjena korupcija ugrožava demokratske principe, povećava troškove države i uništava tržišnu ekonomiju, dovodi do siromaštva građana i slično. Istina, i u ovom korpusu ima tvrdnji koje bi se morale preispitati, na primer da je „neophodno da u toj borbi učestvuju sve bezbednosne institucije“. Ne verujem da bi ovo trebalo shvatiti kao najavu da će u naredne četiri godine u borbi protiv korupcije biti značajno angažovana Vojska Srbije, ali ne bi bilo prvi put da svoje mesto u tome prepozna [BIA](#). Neko sitničav bi mogao da ospori i tvrdnju premijera da korupcija „obeshrabruje investitore“, budući da ona takav efekat zaista ima na neke potencijalne investitore, ali svakako ne i na one koji korupcijom sebi obezbede privilegovani tretman.

Centralno mesto govora predstavlja tvrdnja: „Predsednik Republike Srbije i Vlada Srbije iskazali su punu odlučnost u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala i pokazali su

da postoji nulta tolerancija i politička volja i jasan politički cilj – zemlja bez korupcije i kriminala, što jasno pokazuju rezultati.“ Nastavak je bio pokušaj da se ta tvrdnja bilo čime potkrepi.

Ipak, za dokaz nije odabrana nijedna situacija u kojoj su predsednik ili vlada pokazali „punu odlučnost“ u borbi protiv korupcije, ili „političku volju“, niti je opisano kome su to predsednik i vlada mogli da progledaju kroz prste za korupciju, pa to nisu učinili (to bi valjda bilo značenje „nulte tolerancije“). Da ne idemo sad u sitnice kao što je činjenica da u zemlji gde se korupcija rešava *institucionalno* vlada i predsednik ne bi ni bili u prilici da utiču na to ko će se goniti, a ko neće. Umesto svega toga predstavljeni su statistički pokazatelji koji očigledno potiču iz policije:

1) Da je u 2023. godine evidentiran „najmanji mogući“ broj krivičnih dela u proteklih 12 godina i da je taj trend nastavljen u prvom kvartalu 2024. godine. Zašto baš 12, pitao bi neki neupućeni stranac, naviknut na to da se vlast menja svake četvrte. A neka nastavnica matematike bi prigovorila da broj koji se meri desetinama hiljada ne može biti najmanji mogući.

2) Da je u periodu od 1. januara 2012. godine do 1.4.2012. godine (verovatno je Vučević, dekoncentrisan time što je ispred njega [izašao](#) poslanik Novaković, u stvari mislio na 1.4.2024) „procesuirano“ ukupno 219 organizovanih kriminalnih grupa i uhapšeno oko 1.500 njihovih članova. Ipak, ostalo je nejasno šta tačno znači da su grupe „procesuirane“ (otkrivene, njihovi članovi optuženi ili osuđeni).

3) Da je u cilju efikasnije borbe protiv korupcije marta 2018. godine formirano „odeljenje za

borbu protiv korupcije“ (nije izrečeno, ali misli se na odeljenje u sastavu Uprave kriminalističke policije, a ne na četiri posebna odeljenja viših javnih tužilaštava sličnog naziva). „Od kako je formirano ovo odeljenje podneto je oko 2.500 hiljada krivičnih prijava i uhapšeno preko 2.500 hiljada lica zbog pričinjene štete u iznosu od skoro 30 milijardi dinara, gde ste i vi učestvovali.“ Mandatar nije nužno mislio na čitaoce Ekspozea, već na poslanika Novakovića. Pomenuti poslanik je, u stvari, bio [uhapšen](#) još 2014, prvostepeno [osuđen](#) 2017, a u periodu na koji se mandatar osvrnuo u stvari je bio pravnosnažno [oslobođen](#) (2021), zbog povrede načela „ne bis in idem“ u prvostepenom sudskom postupku. U vezi sa svim ovim podacima, treba razjasniti da je gotovo izvesno reč o prijavama koje je podnela policija, a ne o *svim krivičnim prijavama* zbog koruptivnih krivičnih dela. S druge strane, gotovo je izvesno da nisu u pitanju samo koruptivna krivična dela, već i sva druga koja su u nadležnosti iste policijske jedinice (na [primer](#) „pranje novca“ i „nedozvoljena proizvodnja“).

4) Saznali smo i razne druge stvari koje nemaju veze sa korupcijom već s drugim kriminalom: koliko je oduzeto narkotika i koliko je to više nego 2012; da je broj krivičnih dela protiv imovine u konstantnom padu i duplo manji nego 2012; da je otkriveno 58 posto više krivičnih dela viskotehnoškog kriminala u odnosu na 2012. godinu (ovo poslednje možda baš i nije za pohvalu, imajući u vidu višestruko povećane mogućnosti izvršenja ove vrste krivičnih dela zbog tehnološkog razvoja).

Sudeći po ekspozeu, korupciji u Srbiji je odzvonilo, „mi se nalazimo na putu do jasnog cilja i čvrstog opredeljenja sprečavanja i eliminisanja korupcije u najvećoj mogućoj meri“.

Mandatar je ujedno izrazio čvrsto uverenje „da se to može ostvariti samo na osnovu razvijenog institucionalnog i vaninstitucionalnog sistema prikupljanja, obrade i analize podataka, kao i uz sve napore koji se neprestano preduzimaju u cilju ekonomskog, socijalnog i demokratskog razvoja“. Na žalost, građani su ostali uskraćeni za objašnjenje o tome ko je i kako razvio i primenio *vaninstitucionalni* sistem prikupljanja, obrade i analize podataka koji služe u ovu svrhu, a pogotovo kako je to u skladu sa Ustavom na koji su se mandatar i članovi Vlade ubrzo potom zakleli.

Vučević je predstavio statističke podatke od reorganizacije policije i tužilaštva iz marta 2018. do kraja 2023. za koje kaže da su doveli do toga da je borba protiv korupcije efikasnija. Prema tom zbiru podnete su krivične prijave protiv 22.137 lica, optužni predlozi protiv 1.796, neposredne optužnice protiv 109, a posle sprovedene istrage podnete su optužnice protiv 923 osobe. Čuli smo i to da je na kaznu zatvora osuđeno 596 lica, a na uslovnu osudu 1.021, ali ne i osvrta na činjenicu da je broj kako-tako osuđenih 13,5 puta manji od broja prijavljenih, što bi sigurno nekog zanimalo, kad se već predstavljaju statistički podaci. Ne sumnjajući u tačnost podataka, treba skrenuti pažnju da su i ovde verovatno ubrojani neki predmeti koji nisu nužno koruptivni, ali se nalaze u nadležnosti organa koji gone i korupciju. Kako god bilo, mada je izvesno da su novi pravni mehanizmi (sporazum o priznanju krivice, koji nije pomenut) omogućili veću efikasnost, broj osuda se izvesno [nije](#) povećao u odnosu na period 2012-2017 (sa kojim, za ovu priliku, nije vršeno poređenje).

Za „visoku korupciju“ (to jest ona krivična dela i počinioce koji su u nadležnosti Tužilaštva za

organizovani kriminal), mandatar se podičio krivičnim prijavama protiv čak 618 lica, 14 optužnih predloga i 78 optužnica posle istrage. Ovde je broj osuđenih bio veći od optuženih (116 na zatvorske kazne i 17 na uslovnu osudu), što je takođe ostalo bez objašnjenja (da je reč o postupcima pokrenutim pre 2018). Na drugom mestu u govoru, mandatar je pomenuo Evropsku komisiju (koja „ceneći naš napredak u reformskim procesima, već tri godine zaredom preporučuje otvaranje novog klastera pregovaračkih poglavlja sa našom zemljom“), ali je kod iznošenja ove statistike, očekivano, propustio priliku da podseti na njihove godišnje [izveštaje](#) u kojima se na statističke pokazatelje iz ove oblasti ne gleda kao na nešto što zadovoljava očekivanja.

Za one koji ne znaju o čemu se radi, verovatno će sjajno zvučati mandatarovo dičenje ocenama GRECO, „najrelevantnijeg savetodavnog tela“ za oblast sprečavanja i borbe protiv korupcije. „Republika Srbija pozitivno je ocenjena u okviru četvrtog evaluacionog kruga, ispunivši preporuke koje se odnose na sudije i javne tužioce i narodne poslanike.“ Za početak, u [zaključku](#) GRECO iz decembra 2023. doslovno piše „da je Srbija na zadovoljavajući način ispunila ili je na zadovoljavajući način adresirala *deset od trinaest preporuka*“, a da „tri preporuke ostaju delimično ispunjene“. Drugo, reč je o preporukama iz 2015, a prvi rok da se ispune bio je kraj 2016. godine. Treće, Srbija je već trebalo da ispuni preporuke iz petog evaluacionog kruga, a [nije](#), samo što GRECO to još nije razglasio.

Najzad, na kraju smo čuli da će „čvrsto opredeljenje nove Vlade“ biti „nastavak politike nulte tolerancije i borba protiv kriminala i korupcije u kojoj neće biti zaštićenih ni po

osnovu partijske knjižice, a ni po bilo kom drugom osnovu.“ Ne bih bio u koži ljudima iz Republičkog sekretarijata za javne politike, koji na osnovu svega ovoga treba da naprave „akcioni plan za sprovođenje programa Vlade“ u naredne četiri godine.

Konkretnih planova za borbu protiv korupcije u ekspozeima već odavno nema. Regresija u odnosu na doba od pre jedne decenije, kada smo davali kritičke [osvrte](#) na predložena rešenja, ili na to što brojna bitna pitanja *nisu obuhvaćena* je očigledna. Ostalo je samo da dočekamo trenutak kada se korupcija više neće ni pominjati u programu premijera, jer će u međuvremenu biti proglašeno da je cilj ostvaren i da je više nema.

Da se mandatar u pripremi ovog programa više konsultovao, recimo, sa kolegicom iz Ministarstva pravde, mogao je da „začini“ ekspoze time što bi planirao neku od mera koje će izvesno biti ostvarene – na primer, usvajanje nove antikorupcijske strategije. Ili izmene Zakona o sprečavanju korupcije koje su na čekanju od prošlog leta.

Zato se spisku [preporuka](#) koje smo dali Vladi iz 2022. (i mnogim ranijim) gotovo ništa ne mora oduzeti, već se samo mogu dodati neke [nove](#), za probleme koji su u međuvremenu postali očigledniji.

Ako bi ipak, bez obzira na trenutno odsustvo plana, i jasno iskazanu nameru da vodi „Vladu kontinuiteta“, novi premijer želeo nešto da učini, mogao bi, kao pravnik, da počne od sledećeg:

1. Da odbije da potpiše retroaktivna i na drugi način nezakonita rešenja o postavljenju vršilaca dužnosti u državnoj upravi.
2. Da uvrsti na dnevni red sednica Vlade razmatranje izveštaje njenog Saveta za borbu protiv korupcije.
3. Da zatraži od nadležnih ministarstava da započnu/dovrše rad na izmenama zakona koji su bitni za ostvarenje svih preporuka GRECO (lobiranje, pristup informacijama, Krivični zakonik).
4. Da se postara da „program“ „Skok u budućnost“, koji je pomenuo 15 puta u ekspozeu zaista bude napisan, razmatran i usvojen, kao što nalaže Zakon o planskom sistemu (jer trenutno takav dokument ne postoji).
5. Da se postara da Vlada poštuje Zakon o elektronskoj upravi, da objavljuje dokumente u mašinski čitljivom obliku (a ne kao zipovane priloge) ili makar da pošiljaocima elektronske pošte automatski dostavlja potvrdu o prijemu.

Nemanja Nenadić za [Peščanik](#)

Saopštenja

Srbija i dalje među zemljama sa ograničenom transparentnošću budžeta

29. maja 2024.

Srbija se nalazi na 55. mestu od 125 zemalja u međunarodnom istraživanju Indeks otvorenosti budžeta (Open Budget Index - OBI) sa 51 poenom od mogućih 100, što je svrstava u zemlje sa „ograničenom transparentnošću budžeta“, saopštila je Transparentnost Srbija.

Napredak od pet poena u odnosu na prethodno istraživanje (iz 2021) ostvaren je isključivo zbog činjenice da je Fiskalna strategija doneta na vreme, odnosno u skladu sa rokom iz Zakona o budžetskom sistemu.

Najgori skor, samo dva od 100 mogućih poena, Srbija je ponovo zabeležila u delu istraživanja koje se odnosi na učešće javnosti u kreiranju republičkog budžeta. Iako ni svetski prosek u ovoj oblasti nije visok (15), uočljivo je da Srbija u ovom pogledu zaostaje i za zemljama regiona (na primer, Albanija i Slovenija imaju 9 poena, Hrvatska 17).

Značajan deo međunarodnih standarda, kada je reč o transparentnosti budžeta je kroz reforme tokom poslednjih 25 godina pretočen u Zakon o budžetskom sistemu i prateće propise. Međutim, u praksi njihove primene se pokazuje da mehanizmi za planiranje i zaštitu budžeta ne koriste adekvatno – ističe Transparentnost Srbija.

Kao primer se mogu navesti situacije kada se odmah nakon usvojenih planskih dokumenata ili čak budžeta za narednu godinu donose neplanirani propisi koji imaju znatan uticaj na budžet i obaveza izrade budžeta po programima, čije ostvarivanje nije uopšte predmet skupštinske debate o završnom računu budžeta. Takođe, obim korišćenja raspodele iz budžetske rezerve tokom budžetske godine dovodi u Srbiji dovodi u pitanje princip parlamentarne kontrole izvršne vlasti.

Od zemalja bivše Jugoslavije od Srbije su lošije ocenjene Bosna i Hercegovina, sa skorom 27, Severna Makedonija sa skorom 35 i Crna Gora sa skorom 48. Hrvatska je napredovala u odnosu na 2021. godinu i sa skorom 67 sada je ispred Slovenije koja ima 64 poena (dva manje u odnosu na 2021). Prosečni skor u svetu je 45.

Kada je reč o ključnim budžetskim dokumentima Srbija i dalje ne objavljuje polugodišnji izveštaj o realizaciji budžeta, što je neophodno da bi se omogućila veća budžetska transparentnost.

Istraživanje je pokazalo da bi u predlog budžeta trebalo uključiti više informacija o poreskim rashodima, o učinku, kao i o planiranim javnim politikama koje se finansiraju iz budžeta. Završni račun bi trebalo da bude detaljniji u prikazu razlike između onoga što je planirano i ostvareno.

Da bi se skor povećao u oblasti učešća javnosti u budžetskom procesu, Vlada Srbije bi trebalo da uvede pilot mehanizme i za proces pripreme budžeta i za praćenje izvršenja budžeta. Takođe je potrebno da se unapredi pravni okvir i organizuje proces javnih konsultacija o investicijama (kapitalnim projektima) koje

će se finansirati iz republičkog budžeta, u čemu se mogu koristiti ne samo iskustva iz drugih zemalja, već i iz brojnih gradova i opština u Srbiji.

Narodna skupština je uspostavila praksu održavanja javnih saslušanja o predlogu budžeta i završnog računa, ali da se ona održavaju neposredno pred usvajanje budžeta, tako da nemaju stvarnog uticaja na skupštinsku odluku o ovim aktima.

Ocene za Srbiju su iznad svetskog proseka jedino u kategoriji nadzora (56), iako je i ta ocena u rangu "ograničena otvorenost budžeta". Na relativno dobar skor u ovoj kategoriji je presudno uticala obuhvatnost revizija koje vrši Državna revizorska institucija (83 od mogućih 100 poena), dok je parlamentarni nadzor, gde je ocena 42 od mogućih 100, potrebno bitno ojačati.

Istraživanje OBI 2023 je pokazalo da Narodna skupština Srbije nedovoljno nadgleda kako planiranje tako i izvršenje budžeta. Da bi se skor poboljšao, Skupština Srbije bi trebalo da raspravlja o budžetskoj politici pre nego što joj Vlada dostavi predlog budžeta koji bi trebalo da stigne pred poslanike najmanje dva meseca pre početka budžetske godine. Jedna od preporuka je i da vlada konsultuje parlament pre nego što izvrši preraspodelu budžetskih sredstava između pojedinih korisnika transferima u tekuće budžetske rezerve i iz budžetske rezerve, jer trenutno Vlada na ovaj način raspolaže sa čak 4 odsto ukupnog budžeta. Istraživanje je utvrdilo da tokom godine značajan deo ovih sredstava menja ne samo namenu, već i korisnika u odnosu na odobreni budžet i da se to čini bez odgovarajućih obrazloženja i kriterijuma.

Istraživanje otvorenosti budžeta je jedini globalni nezavisni, uporedni i istraživački instrument, zasnovan na činjenicama, u kojem se koriste međunarodno prihvaćeni kriterijumi za ocenu pristupa javnosti informacijama o budžetu, stvarnim mogućnostima javnosti da učestvuje u pripremi budžeta i uloži institucija za nadzor budžeta kao što su, u Srbiji, Narodna skupština, Državna revizorska institucija i Fiskalni savet.

Organizacija za Međunarodno budžetsko partnerstvo sa sedištem u Vašingtonu, (International Budget Partnership – IBP) je utvrdila metodologiju i prvi put sprovela istraživanje otvorenosti budžeta 2006. godine. Cilj je da građani širom sveta bolje razumeju budžetske procese i da steknu mogućnost da utiču na to kako će se javna sredstva prikupljati i trošiti. U saradnji sa IBP, istraživanje svake druge godine sprovode organizacije nezavisne od Vlade (u Srbiji, to je Transparentnost Srbija). Ove nalaze verifikuju dva nezavisna eksperta, a predstavnici Vlade dobijaju priliku da ukažu na eventualne propuste, nakon čega se sačinjavaju konačni rezultati.

Konferencije

Priručnik za rasipanje javnih resursa

24. maja 2024.

Transparentnost Srbija (TS) i Centar za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) predstavili su publikaciju "Priručnik za rasipanje javnih resursa" koja na ironičan način "uči i savetuje" javne funkcionere kako da što efikasnije i bez kazne poharaju javne resurse.

Programski direktor TS Nemanja Nenadić rekao je tokom predavljanja publikacije u Kulturnom centru "Grad" u Beogradu, da su u toj publikaciji sumirali "slavne primere" trošenja javnih resursa, kako bi "prosvetlili" one funkcionere koji do sada nisu koristili te mogućnosti.

"Priručnik nije namenjen samo onima koji žele da rasipaju resurse, već i onima koji to žele da spreče, ali oni moraju da ga čitaju na jedan drugačiji način", naveo je Nenadić.

Prema njegovim rečima, prethodna decenija ih je prosvetlila i u mnogim situacijama su videli da postoje primeri javno-privatnih partnerstava koji dovode do rasipanja javnih resursa u "neslućenim razmerama", a da zakon koji to omogućava godinama nije promenjen.

Dodao je da su u publikaciji predstavljena neka "prepoznatljiva lica" koja su doprinosila rasipanju resursa iz javnih preduzeća, ali ima i poznatih primera koji nisu završili u njoj.

"Svi koji se osećaju oštećenim, zato što njihovo znanje nije podeljeno u ovom priručniku, molimo da nam se jave prvom prilikom", rekao je Nenadić.

Zlatko Minić iz TS naveo je da javni funkcioneri ne treba da se brinu zbog kažnjivosti zbog rasipanja javnih resursa, jer postoje brojni mehanizmi za rasipanje javnih resursa koji nisu prepoznati u zakonima.

"Čak i za ono za šta su propisane kazne, mi imamo nadležne koji rade svoj posao toliko efikasno, da ti slučajevi zastarevaju", naglasio je Minić.

Ta nekažnjivost, kako je dodao, ne znači da rizici ne postoje, zbog čega TS i CINS na njih ukazuju u svakom poglavlju publikacije.

"To su potencijalne opasnosti u slučaju da neko promeni propise, da institucije počnu da rade svoj posao... A verovatno će i neki kritizeri podnositi inicijative da se propisi promene, možda baš TS. Do tada, ne treba strahovati", kazao je Minić.

Karikaturista Marko Somborac, čije karikature vizuelno prate priručnik i priče CINS-a, koje su predstavljene na izložbi u Kulturnom centru "Grad", ocenio je da je danas zlatno doba za rasipanje i zlatno doba za nekažnjivost rasipanja javnih resursa.

Priručnik, prema njegovim rečima, "ispravlja nepravdu za neiskusne funkcionere".

"Otišao bih toliko daleko da predložim da se ovaj priručnik izučava na Fakultetu političkih nauka, i da se proglasi projektom od javnog značaja, odštampa u milion primeraka i podeli svim javnim funkcionerima", naveo je Somborac.

Elektronska verzija "Priručnika za rasipanje javnih resursa" može se preuzeti [na sajtu organizacije Transparentnost Srbija](#).

U njemu se mogu naći poglavlja "Kako upropastiti javno preduzeće?", "Kako da potrošim pare na gluposti?", "Kako izbeći planiranje koje bi smanjilo troškove?", "Zašto da platim manje, kad mogu više? Što da se ne plati?", "Kako da namestim konkurs ili javnu nabavku? Kako da dodelim posao nekom svom?" i "Kako da platim nešto za ništa?".

Pogledajte [snimak promocije](#)

PrEUgovor Alarm: Izborni proces pokazao zamah zarobljene države

29. maja 2024.

Koalicija prEUgovor predstavila je 29. maja svoj 22. po redu Alarm izveštaj o napretku Srbije u Klasteru 1. Izveštaj se odnosi na period od novembra 2023. do aprila 2024. godine.

„Period koji obuhvata prEUgovor Alarm izveštaj obeležili su izbori i Vlada u tehničkom mandatu, a to znači zastoj u mnogim formalnim aktivnostima, pogotovo ako uključuju izvršnu ili zakonodavnu vlast. Nešto ipak jeste urađeno, ali čini se da su te promene bile korak unapred a dva unazad. Izbori su pokazali koliko je država zarobljena.“

Ovim rečima je svoje izlaganje na konferenciji započela Jelena Pejić Nikić, viša istraživačica BCBP-a, koordinatorka koalicije prEUgovor i urednica Alarm izveštaja.

Nastavlja se atmosfera antagonizma i nasilja, osnovna prava nedovoljno zaštićena

„U poslednjih pet godina imali smo tri izborna ciklusa i stalno smo u predizbornoj kampanji. Uvek se čeka da se institucije formiraju do poslednjeg trenutka, bez opravdanog razloga. Pokazalo se koliki je zamah zarobljene države, a to su prepoznali i u Evropskoj uniji. Izbori su uticali i na osnovna prava i slobode - okupljanja, medija, zaštitu podataka o ličnosti... Videli smo ograničenje uživanja slobode okupljanja za ljude koji su kritički nastrojeni prema vlasti. Videli smo prisiljavanje ljudi da dolaze na mitinge vladajuće partije. Videli smo i preteranu reakciju policije i upotrebu sile na protestima zbog izbornih nepravilnosti. Videli smo i da medijskom scenom dominira vladajuća stranka, a naročito predsednik Republike. Videli smo mnogo zloupotreba kada je reč o zaštiti podataka o ličnosti, bilo da je reč o falsifikovanju potpisa za podršku izbornim listama ili kampanji blaćenja opozicionih kandidata i aktivista, a reakcija institucija je bila slaba. Isto tako, pravosudne institucije su bile pasivne i nisu zaštitile izborna prava”, navodi Pejić Nikić.

Ona se u svom izlaganju nadovezala i na veoma važnu temu - nasilja u društvu i atmosfere antagonizma ali i nedostatka bilo kakvog, a naročito konstruktivnog dijaloga. „Nastavlja da raste broj napada na novinare - u izveštajnom periodu NUNS je zabeležio oko 70. Bilo je 9 femicida i to se nastavilo i nakon izveštajnog perioda. Svako malo se dešava nasilje u školama. U pitanju su ranjive grupe, žene i deca i država mora da uradi više da ih zaštiti,” izjavila je urednica Alarm izveštaja.

Nove i stare izborne nepravilnosti ostale su bez epiloga

Nemanja Nenadić, programski direktor Transparentnosti Srbija govorio je o decembarskim izborima navodeći da su isti problemi postojali i u ranijim izbornim ciklusima, poput netransparentnog finansiranja, zloupotrebe javnih resursa, pritisaka na birače i slično. Međutim, ono što je novo je organizovana migracija birača. „Ništa od toga nije dobilo svoj epilog, neke stvari koje su tada pokrenute nisu do danas ispitane. Znamo da su podnete žalbe Ustavnom sudu u vezi sa izbornim procesom gde i dalje nemamo odgovor šta je bilo sa tim. Kada je reč o finansiranju kampanje, rok za izveštaj za Agenciju za sprečavanje korupcije ističe krajem juna, a mi i dalje nemamo odgovor,” izjavio je Nenadić. Nema odgovora ni da li su na izborima glasali samo ljudi koji treba da imaju glasačko pravo, ili su glasali oni koji imaju prebivalište negde drugde.

Kao pozitivnu stvar Nenadić je spomenuo ponovnu posmatračku misiju ODIHR-a koja je došla da posmatra lokalne izbore, što je za njih krajnje neuobičajeno. „Verujem da će njihovi zaključci biti slični kao što su bili nakon decembarskih izbora, imajući u vidu da se ništa bitno nije promenilo od decembra.” Nenadić je prisutnima skrenuo pažnju na pojavu da se javni resursi koriste za podršku vladajućoj partiji, vrše se izdvajanja iz budžeta za jednokratnu pomoć građanima, otpis dugova i slično što predstavljaju metode koje imaju za cilj da se pridobiju birači na izborima, a koja trenutno nije regulisana nijednim aktom, niti su mogućnosti za rasipanje javnih resursa ograničene.

Nenadić je upozorio i na opasnost Zakona o EXPO 2027. „Ako pratite izbornu kampanju, videćete da se tamo pominje EXPO u nekim kontekstima gde ga nismo očekivali. Put kroz Šumadiju, razvoj Čačka, sve je EXPO. Ono čega bi se trebalo bojati je da će sve nabavke po celoj Srbiji biti podvedene pod taj projekat i da se na njih neće primenjivati zakon.”

Javnost nema prave informacije kako vladajuća stranka troši novac

Na temu kršenja zakona tokom predizbornih kampanja nadovezala se Ivana Milosavljević, novinarka CINS-a, koja je ocenila da nezavisne institucije u Srbiji nisu proaktivne kada je reč o malverzacijama koje dođu do javnosti. Ona se osvrnula na dva velika istraživanja CINS-a koja su pokazala sporno trošenje vladajuće Srpske napredne stranke.

„SNS je uvezla promo materijal vredan 3 miliona evra i to međunarodnim aero transportom iz dalekih država i to neposredno pre zvaničnog raspisivanja izbora 2022. godine. Ono što smo mogli da vidimo gledajući izveštaj o troškovima izborne kampanje je da je SNS te godine kada su održani svi izbori potrošio samo 38.000 evra i to mahom za opštinske izbore. Videli smo da je stranka platila špediterskoj firmi 3 miliona evra i to su zaveli kao promotivni materijal. Te 2022. godine SNS je potrošio nikad više para na promo materijal - preko 4 miliona. Agenciji to nije bio nikakav alarm da zatraži dodatne informacije i ugovore,” rekla je Milosavljević.

CINS je tokom istraživanja došao do informacije da je robu prodala rumunska firma koja se povezuje sa kontroverznim rumunskim biznismenom Sebastijanom Gicom koji je dobio azil u Srbiji. „Dolazimo u situaciju da SNS ne prijavljuje pravog dobavljača robe, šta je kupio, za koliko para je to kupio, iz razloga što su to sve uradili pre početka kampanje i u godišnjem finansijskom izveštaju nisu ni morali da izveste Agenciju za sprečavanje korupcije o tim nabavkama.”

Ivana Milosavljević se takođe nadovezala na priču o kol centru koja je usko vezana za kampanju i u kojoj su čak i dokumentovali kupovinu glasova, međutim Agencija je to smatrala nedovoljnim dokazom te je rešila da odbaci prijavu Transparentnosti Srbija, članice koalicije prEUgovor.

Koalicija izdvojila preporuke za novu Vladu Srbije i za Evropsku uniju

Kao preporuke aktuelnoj Vladi koalicija prEUgovor izdvojila je veću toleranciju na kritiku, posebno visokih predstavnika vlasti, više pažnje na prevenciju, osudu i sankcionisanje nasilja, transparentne i fer izborne procese, okončanje nezakonitog v.d. stanja u javnoj upravi i javnim preduzećima, hitan javni konkurs za direktora policije, izmene Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku i novu Strategiju za borbu protiv korupcije.

Među preporukama Evropskoj uniji, izdvaja se slanje ekspertske komisije kao u Severnoj Makedoniji da izradi izveštaj o sistemskim problemima vladavine prava u Srbiji, što je zahtevao i Evropski parlament. Potrebne su jasnije, direktnije i doslednije poruke iz EU, dobar signal bi bio i izbor novog komesara za proširenje. Koalicija očekuje i da EU započne interne reforme radi pripreme za proširenje i uključi kandidate u taj proces, te da konkretizuje sve zastupljenije ideje o ubrzanju integraciji pre članstva.

Video sa konferencije pogledajte [OVDE](#).

Konferencija je organizovana u okviru projekta koji finansira Ministarstvo spoljnih poslova i međunarodne saradnje Republike Italije. Sadržaji objavljeni u okviru projekta predstavljaju stavove njihovih autora i ni na koji način ne predstavljaju stav Ministarstva spoljnih poslova i međunarodne saradnje.

Predstavljanje prvih nalaza monitoringa kampanje 2024

30. maja 2024.

Transparentnost Srbija predstavila je prve nalaze monitoringa kampanje za lokalne izbore, raspisane za 2. jun 2024.

Monitoring predizborne kampanje koji je sprovedla Transparentnost Srbija pred lokalne izbore pokazao je da se ništa nije promenilo u odnosu na decembarske izborne uslove, a da je vladajuća stranka i dalje u najpovoljnijem položaju, "kako finansijski tako i po zastupljenosti u medijima".

Programski direktor Transparentnosti Srbija Nemanja Nenadić rekao je da je nesrazmera između izbornih aktera dodatno je povećana. "Vlast je u velikoj prednosti, onda parlamentarne stranke ; koje ipak dobijaju novac iz budžeta, a u najpovoljniji položaju su grupe građana i lokalni pokreti".

Kampanja je bila veoma kratka, ali će njena vrednost biti približno 60 odsto vrednosti parlamentarne kampanje iz 2023.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić, iako je imao veoma malo promotivnih aktivnosti, dominirao je kampanjom, a promovisana je teza da nije vreme za lokalne teme, već za jačanje nacionalnog narativa pričom o Rezoluciji o Srebrenici, Kosovu ili "srpskom gradonačelniku".

Vučić se na stranačkim mitinzima i u gostovanjima u TV emisijama pojavljivao kao predsednik Srbije, pričajući i o državnim i stranačkim temama.

Članovi vlade i lokalni funkcioneri vodili su intenzivnu funkcionersku kampanju.

Na **naslovnim stranama** novina od 7. do 30. maja Aleksandar Vučić pojavio se 167 puta, a od toga je čak 148 puta predstavljen u pozitivnom svetlu, rekao je Zlatko Minić iz Transparentnosti Srbije.

tone: positive/neutral/negative	Ukupno na naslovnim Front pages appearance total			Od toga kao glavna tema Major story			Procenat od ukupnog pojavljivanja Total's percentage				
	+	0	-	+	0	-	+	0	-		
Aleksandar Vučić	148	3	16	167	75	0	7	82	88.6%	1.8%	9.6%
Svi ostali sa listi Sutra	96	0	15	111	31	0	5	36	86.5%	0.0%	13.5%
Vučić i svi ostali zbirno	244	3	31	278	106	0	12	118	87.8%	1.1%	11.2%
Biram Borbu zbirno	14	1	18	33	2	0	1	3	42.4%	3.0%	54.5%
Savo Manojlović	6	0	12	18	2	0	2	4	33.3%	0.0%	66.7%
Dragan Đilas i SSP zbirno	3	0	7	10	0	0	2	2	30.0%	0.0%	70.0%
Branislav Nestorović i Mi - snaga naroda	1	0	1	2	0	0	0	0	50.0%	0.0%	50.0%
Branko Pavlović i Mi glas iz naroda	1	0	0	1	0	0	0	0	100.0%	0.0%	0.0%
Ostali iz opozicije (Zelenović, dr Milić, Gajić, Miloš Jovanović, Ronin)	2	0	3	5	0	0	0	0	40.0%	0.0%	60.0%
Svi iz opozicije zbirno	27	1	41	69	4	0	3	7	39.1%	1.4%	59.4%

Svi ostali sa izborne liste SNS-a bili su na naslovnica 111 puta, 96 puta pozitivno, dok je od aktera opozicije najčešće pisano o kandidatima liste "Biram borbu", 33 puta, ali u 18 slučajeva negativno. Savo Manojlović se na naslovnim stranama pojavio 18 puta, a o njemu je negativno pisano 12 puta. Svi iz opozicije ukupno su bili 69 puta na naslovnim stranama, od toga u negativnom kontekstu 41 put.

Kada je reč o **finansiranju kampanje**, interesantno je da je nova kampanja počela, a da još nije završena kontrola izveštaja sa prethodnih izbora, kao i da su svi stari problemi i dalje nerešeni, uključujući i preporuke ODIHR.

Iz budžeta se deli oko 1,4 miliona evra za kampanju, u decembru je taj iznos bio osam puta veći, a u većini gradova je budžetska podrška po izornoj listi simbolična.

Ostalo je nejasno kako će vladajuća koalicija podeliti troškove po gradovima i opštinama, jer se kampanja vodi objedinjeno za sve izbore preko nacionalnih medija, a u finansijkim

izveštajima neće biti prikazani troškovi na primer prenosa mitinga, promocija kroz aktivnosti državnih i lokalnih organa.

Procena ukupnog iznosa izdvajanja iz budžeta lokalnih samouprava za izbore 2024. je 1,4 miliona evra, a prošle godine je iz budžeta za finansiranje parlamentarne kampanje izdvojeno 9,7 miliona eura.

Kada je reč o periodu do 15 dana pre održavanja izbora, u Beogradu je preliminarne izveštaje podnelo šest lista: Aleksandar Vučić - Beograd sutra, Biramo Beograd, Mi - glas iz naroda, Koalicija snaga, Narodna lista - ključ za pobjedu, Mi snaga naroda - dr. Branimir Nestorović, rekla je Miša Bojović iz TS.

"Koalicija Aleksandar Vučić-Beograd sutra i Biramo Beograd su preneli sredstva sa računa za finansiranje redovnog rada, a Mi-glas iz naroda su prijavili donacije fizičkih lica. Nema troškova promotivnog materijala, bilborda, televizija", rekla je Bojović.

Biramo Beograd, ima prijavljene troškove internet oglašavanja od 166.725 dinara.

Preuzmite [prezentaciju](#) sa konferencije za novinare.

Pogledajte snimak konferencije za novinare na [YT kanalu TS](#).

Inicijative i analize

ODIHR – skupštinske hronike

23. maja 2024.

Iskustva iz skupštinske [Radne grupe za unapređenje izbornog procesa](#) u kojoj je Nemanja Nenadić „predsedavajući“ od 2. maja 2024. godine.

Činjenice ukratko – ko i šta

Za one koji nemaju strpljenja za dugo čitanje, odmah na početku dajem nekoliko osnovnih informacija: RG ima 18 članova, od kojih 3 NVO (CESID, CRTA, Transparentnost Srbija), 15 izabranih na predlog poslaničkih grupa i manjinskih stranaka (uglavnom, ali ne uvek poslanici). Od poslaničkih grupa, šest je iz vladajuće koalicije, dve iz manjinskih stranaka koje su deo vlasti, zatim četiri opozicione koje su izabrane sa liste SPN (one koje izlaze na izbore u junu, dok SSP i SRCE ne učestvuju, kao ni NDSS-POKS), grupa građana MI – Glas iz naroda (koju vodi Branko Pavlović, dok Nestorovićevo grupa ne učestvuje), kao i predstavnici SDA i albanske koalicije. Za donošenje bilo koje odluke je potrebno 12 glasova. Radna grupa ima dva zadatka, od kojih prvi nije obavila. To je da u roku od tri nedelje (istekao 20. maja, jer je formirana 29. aprila) predloži izmene zakona i druge mere koje bi primenili državni organi tako da mogu da imaju uticaja i u vezi sa tekućim izbornim procesom. Drugi je da do 30. septembra predloži rešenja za sve nerešene ODIHR preporuke, koji takođe neće ispuniti, ako se nešto bitno ne promeni. Razlog za neispunjenje prvog zadatka nije to što predloga nije bilo, [naprotiv](#), niti to što su predstavnici vlasti te predloge odbili, već što o njima nisu hteli (ili njihovim rečima „mogli“) ni da se izjasne.

Zašto uopšte ODIHR?

ODIHR posmatra izbore u Srbiji od parlamentarnih i predsedničkih [1997](#). (to su oni izbori što su ih, nakon raspada koalicije „Zajedno“, DS, DSS i GSS [bojkotovali](#), a SPO izašao, i kada je Šešelj pobedio Lilića i umalo [postao](#) predsednik Srbije). Štošta se od tada menjalo, mada neke ocene i dalje zvuče aktuelno, na primer (moj prevod): „Državne medije treba istinski depolitizovati, a prepreke za dostupnost nezavisnih medija otkloniti [...] Takođe treba rešiti pitanje redosleda prikazivanja i sadržine televizijskih vesti, što je bio način za snažno favorizovanje vladajuće partije na ovim izborima“.¹

Ukupno tih [izveštaja](#) ima devetnaest, a dvadeseti će biti pripremljen (atipično) za lokalne izbore 2. juna.

Izveštaji i preporuke ODIHR su važni – reč je o prilično kvalitetnom uvidu u ključna pitanja izbora i njihovog sprovođenja i pri tom solidno standardizovanom, jer ista institucija ocenjuje kvalitet izbornog procesa širom sveta. Ne manje važno, ODIHR je telo koje je osnovao OEBS, organizacija čiji je Srbija član, njihove misije dolaze na poziv Vlade, što bi sve trebalo da smanji prostor za osporavanje njihovih nalaza i da otvori prostor za rešavanje problema koje su istakli. Ipak, u stvarnosti ni jedna ni druga stvar ne funkcioniše. Ako ODIHR kaže nešto što vlastima nije po volji, oni će to relativizovati – nije rekao ODIHR, nego njihovi sagovornici; to što su posmatrači ODIHR, obilazeći Srbiju uočili ozbiljno kršenje zakona na 7% mesta, tumači se kao dokaz da je na 93% mesta sve bilo u redu itd. Ni sistem sa preporukama ne funkcioniše, ali

može da posluži kao dobar pokazatelj šta zaista zadire u interese vlasti – takve preporuke se ponavljaju (gotovo) nakon svakih izbora, a one lakše, koje mogu da [posluže](#) u svrhu statistike, ispunjavaju se.

ODIHR i njegov osnivač nemaju u rukama dovoljno štapova i šargarepa da bi izdejstvovali primenu preporuka. Za razliku od, recimo [GRECO](#), ODIHR ne vrši, ili makar ne promoviše dovoljno postizbornu evaluaciju učinjenog. Ona se vrši samo posredno, kada nakon sledećih izbora podsete da „ranije preporuke“ nisu ispunjene. Zbog toga specifičnu težinu preporukama ODIHR daje to što se na njih pozivaju drugi, na primer [Evropska komisija](#) ili [Evropski parlament](#).

Slično stoje stvari i na unutrašnjem planu – i opozicija i nevladine organizacije koje prate izbore, a pogotovo vlast, sigurno bolje i više od ODIHR znaju gde su rupe u zakonima, gde su problemi u njihovoj primeni, a gde i otvoreno bezakonje može proći nekažnjeno. Međutim, kada su interesi direktno suprotstavljeni i nema dobre volje da se problemi reše, pozivanje na ODIHR, umesto isticanja sopstvenih predloga, može biti dobar pristup. Tu vlast ne može da kaže „vaši zahtevi su neprihvatljivi“, jer u stvari nije reč o predlozima i zahtevima jedne domaće strane, već o međunarodnoj obavezi koju ta ista vlast treba da ispuni.

Bliska istorija

Kada se opozicija, izložena raznim oblicima maltretiranja, povukla iz Skupštine (saziv 2016-2020) i organizovala proteste širom Srbije, otvoreni su u raznim formatima dijalozi o izbornim uslovima. Vlada je u avgustu 2019. [napravila](#) Radnu grupu za saradnju sa OEBS i ODIHR, koja je pripremila izmene nekoliko zakona, spustila cenzus na 3%, ali je to ipak bilo nedovoljno da se opozicija privoli da učestvuje na izborima 2020.

Poslednji meni znan pokušaj te Vladine Radne grupe da uspostavi komunikaciju sa civilnim društvom dogodio se u februaru 2021, ali su dostavljeni [predlozi](#) ostali bez odgovora. O transparentnosti rada ovog radnog tela najbolje govori to što bi čitalac koji nema mogućnost traganja po Službenom glasniku ostao ubeđen da je na njenom čelu i dalje odavno ražalovani [Nebojša Stefanović](#), kao i to što nikakvih informacija nije bilo od aprila 2021. do novembra 2023.

Februar i mart 2024.

Da Vladina Radna grupa ipak nešto radi, javnost je [saznala](#) 15. marta 2024, kada su objavljene šture informacije o planovima vlasti u vezi sa 25 preporuka iz Konačnog izveštaja ODIHR za izbore iz 2023. (koji je [objavljen](#) 28. februara).

U međuvremenu, nalazi ODIHR (iz preliminarog [izveštaja](#), koji nije sadržao preporuke) bili su često pominjani tokom decembarskih protesta opozicije i inicijative [ProGlas](#), gde je traženo poništavanje izbora. Ustavni sud, kojem je podneta inicijativa za poništavanje beogradskih izbora, o tome očigledno još [nije odlučio](#). Konstitutivna sednica Skupštine je [održana](#) 6. februara, dva dana pre nego što je Evropski parlament [usvojio](#) svoju rezoluciju o izborima. Nakon te rezolucije nema vidljivih aktivnosti EU koje bi se na nju nadovezale; evropski parlamentarci bave se svojim izborima.

Iako je unutar Vlade ovaj put (za razliku od 2022.) pokrenut rad na preporukama ODIHR posle prijema izveštaja, ono što je rađeno tokom marta 2024. bilo je direktno suprotno osnovnoj preporuci ODIHR (br. 1), kojom je traženo da se sve neophodne izmene zakonodavstva iniciraju kroz „inkluzivni konsultativni proces“ i „uz uključivanje relevantnih aktera, kao što su organizacije civilnog društva“. Vlastima je stalo da se bitni međunarodni akteri uvere da se nešto radi: „Na poziv predsednice Vlade sastanku su prisustvovali i predstavnici ODIHR-a, OEBS-a, Delegacije Evropske unije u Republici Srbiji, kao i predstavnici Ambasade Sjedinjenih Američkih Država“.

Opozicija takođe nije uključena, a stranke iz SPN i NADA [potpisuju](#) 9. marta ProGlasov „Dogovor o uslovima za poštene, slobodne i fer izbore“, gde se zahteva „sprovođenje preporuka misije ODIHR ključnih za održavanje fer i slobodnih izbora“.

April 2024.

Kolegijum

Prvu priliku za dijalog o ispunjavanju preporuka ODIHR parlamentarna opozicija je dobila 1. aprila 2024, za kada je [sazvan](#) skupštinski Kolegijum. O tome šta se dešavalo na tom sastanku i njegovom nastavku 3. aprila ne znam mnogo više od čitalaca ovog teksta. Ako je suditi po vestima, opozicija je na ovim susretima [imala](#) tri zahteva – formiranje komisije koju će činiti predstavnici vlasti, opozicije i civilnog društva, koja bi uradila reviziju biračkog spiska, da javni servisi počnu profesionalno i odgovorno da izveštavaju, tako da svi učesnici izbora mogu da imaju adekvatnu zastupljenost i da svi lokalni izbori koji treba da se održe ove godine budu u istom danu. Prvi zahtev direktno proističe iz preporuke broj 4 ODIHR-a sa poslednjih izbora, drugi ima osnova u preporukama iz ranijih izbornih ciklusa. Možda bi ODIHR bio saglasan i sa trećom tačkom, ali je pitanje budućih lokalnih izbora svakako bilo van mandata posmatračke misije za parlamentarne izbore.

U susret ovom sastanku, Transparentnost Srbija je dostavila i predsednici Skupštine i svim poslaničkim grupama detaljan [osvrt](#) na preporuke ODIHR i predloge Vladine Radne grupe. Još bitnije, dostavili smo spisak od 62 preporuke sa ranijih izbora (2017, 2020. i 2022.) koje po oceni samog ODIHR nisu bile u celosti ispunjene. Njih je Vladina Radna grupa ignorisala, što je takođe direktno suprotno onome što je ODIHR rekao: da preporuke iz 2023. „treba pročitati zajedno sa prethodnim preporukama ODIHR, koje još uvek nisu rešene“.

11. april

Prvi događaj o kojem mogu nešto da kažem iz ličnog iskustva jeste [sastanak](#) od 11. aprila, koji je široj javnosti ostao najpoznatiji po prisustvu ambasadora (što je ujedno bio i razlog odsustva dve poslaničke grupe) i [izjavi](#) američkog ambasadora po izlasku iz sale o tome da međunarodna zajednica „ne voli bojkote kao način prevladavanja problema“.

Taj sastanak je bio zatvoren za javnost i zato neću pisati mnogo o tome šta su govorili drugi. ODIHR preporuke i njihovo ispunjavanje, iako zvanična tema sastanka, u stvari nisu bili u prvom planu, već odlaganje ponovljenih beogradskih izbora, sa idejom da se (neke) preporuke ispune pre toga.

U materijalima za sastanak se našlo pet radnih verzija izmena i dopuna zakona koje je pripremila Vladina Radna grupa, o čemu takođe nije bilo reči (TS je dostavila pisane komentare na [dva zakona](#), slično postupaju i kolege iz CESID i CRTA).

Na samom sastanku, pročitani su, ali ne i podeljeni, predlozi za formiranje dve radne grupe koje bi formirali skupštinski odbori za pravosuđe i ustavna pitanja. Jedna bi se bavila revizijom biračkog spiska, a druga bi bila zadužena za izradu izmena zakona vezanih za ODIHR preporuke. U oba slučaja predložen je spisak članova koji bi uključivao predstavnike poslaničkih grupa, tri NVO i brojnih organa izvršne vlasti (praktično Vladinu Radnu grupu). To nije bilo dobro rešenje i omogućilo bi nadmoćnu većinu predstavnika vlasti kod bilo kakvog odlučivanja. Sećanje je varljivo, ali mislim da je već tada dogovoreno da predstavnici izvršnih organa učestvuju u radu, ali ne i odlučivanju.

Na moje pitanje zašto radne grupe odbora, a ne skupštinska [komisija](#) koja i formalno predstavlja osnov da se u skupštinsko telo uključe osobe koje nisu narodni poslanici i koja ima „pravo da traži od državnih organa i organizacija podatke, isprave i obaveštenja, kao i da uzima izjave od pojedinaca koje su mu potrebne“, odgovor je da se to čini u interesu vremena. To jest, da bi se odmah počelo sa radom, bez sazivanja plenarne sednice Narodne skupštine. Kasnija dešavanja su pokazala da taj argument ne stoji – pre nego što je i jedna od ove dve radne grupe formirana, Skupština se sastala da bi usvojila dogovorene izmene Zakona o lokalnim izborima (spajanje svih preostalih izbora za 2. jun). Kad je reč o reviziji biračkog spiska čak ni format skupštinske komisije ne bi bio podoban – za tako nešto su potrebna ovlašćenja koja se mogu dati jedino zakonom.

Diskusija sa tog sastanka je uzrokovala da nekoliko nedelja kasnije predsedavam Radnom grupom. Bilo je to ovako: poslanik Škrijelj iz SDA je predložio da radnom grupom predsedava „neko iz opozicije, ili još bolje iz civilnog društva“, što je na licu mesta prihvaćeno. Isto tako je bez diskusije prihvaćeno da radna grupa dobije zadatak da se bavi svim nerešenim preporukama ODIHR, a ne samo onim sa poslednjih izbora. To je veoma značajna stvar, jer ODIHR ne ponavlja posle svakih izbora sve ono što je bitno, već vrši selekciju po kriterijumima koji nisu uvek jasni. Na primer, za finansiranje kampanje je jedna od najbitnijih preporuka ona koja se odnosi na ograničavanje troškova kampanje, koja 2023. nije izričito ponovljena. Da je zadatak bio vezan samo za najnovije preporuke, u oblasti finansiranja kampanje bi na stolu bila samo neka sporedna pitanja.

Na pitanje u vezi sa kojim se [BIRODI](#) zvanično i obratio Narodnoj skupštini – po kojim kriterijumima je određeno koje nevladine organizacije će biti (odnosno neće biti) pozvane, odgovor ne znam. Moguće je da su CRTA, CESID i Transparentnost bili navedeni u nekom od predloga tada ujedinjene opozicije ili na sastanku kolegijuma početkom aprila.

Nakon sastanka su učesnici [zamoljeni](#) da sledećeg dana do podneva dostave predloge o načinu daljeg rada na primeni preporuka ODIHR i predlog dva lica koja će biti imenovana u „Komisiju radi vršenja uvida, revizije i kontrole JBS“, uz obaveštenje da će resorna ministarstva uvrstiti u roku od pet dana ranije dostavljene komentare u pripremljene radne verzije pet zakona, kako bi nakon toga konačni zakonski predlozi ušli u skupštinsku proceduru. Odgovor TS je [ovde](#).

17. april

Dva dana pre zakazanog sastanka, u dopisu predsednice Skupštine su, kako je rečeno, [sumirani](#) prispeli predlozi, u vezi sa pet tema. 1) Formiranje radnog tela ili komisije od predstavnika poslaničkih grupa, NVO i manjinskih poslanika. Neke od preporuka su posebno izdvojene kao prioritete (1, 4, 5, 6, 7, 18, 19 i 21). 2) Predlozi da se pravo glasanja na određenom mestu uslovi dužinom trajanja prebivališta (prihvaćeno, uz napomenu da ostaje pitanje 6 ili 12 meseci. 3) Predlog SPN za obustavu izbornih radnji za raspisane beogradske izbore (uz komentar: „predlog je apsolutno neprihvatljiv i suprotan Ustavu“). 4) Pomeranje datuma ostalih lokalnih izbora na jesen (SDA i PDD), za koji je ostavljen prostor da se „o njemu razgovara“. 5) Iako opozicione stranke i NVO nisu dostavile predloge članova, a neke su ponovile predlog da se Komisija formira zakonom, predlog vlasti je bio da se to ipak učini skupštinskom odlukom.

Na [sastanku](#) od 17. aprila se vrlo malo govorilo o bilo kojoj od preporuka ODIHR, već o (ne)mogućim načinima da se izbori, a posebno beogradski, odlože za jesen, kao i o tome da se održe istovremeno (predlog Ustavnog zakona koji je obrazlagao profesor Marinković). O svemu ovome je javnost već dosta saznala od glavnih aktera, pa se neću zadržavati.

26. april

U međuvremenu je došlo do podele u opozicionoj koaliciji, pa na sastanku nisu učestvovala stranke koje ne izlaze na junske lokalne izbore. Teme su bili nacrti akata za formiranje dva skupštinska radna tela, ali se ponovo, gotovo isključivo pričalo o onom koje na kraju nije formirano (za reviziju biračkog spiska).

Predsednica Skupštine saopštava tim povodom: „Poslanici vladajuće većine predložili su, zarad efikasnosti, formiranje radnog tela, koje bi moglo odmah da počne sa radom. Na izričit zahtev narodnih poslanika iz redova opozicije i predstavnika organizacija civilnog društva, taj predlog nije prihvaćen.“ U retrospektivi je jasno koliko je ovaj argument bio neosnovan. Skupština se sastala svega pet dana kasnije (1. maja), pa ponovo 10. maja. To znači da je itekako bilo vremena da se donese zakon i da se planirano telo za reviziju biračkog spiska ustanovi, *ali sa zakonskim ovlašćenjima* koja bi mu omogućila da taj posao zaista uradi, a koja radna grupa Odbora za pravosuđe ni po kom osnovu ne bi mogla da ima. Naravno, ni u jednom ni u drugom slučaju, revizija ne bi mogla da se izvrši do 17. maja (dan zaključenja biračkog spiska), ali bi možda bila uspešno započeta.

Predlog za formiranje Radne grupe za preporuke ODIHR je [prihvaćen](#) uz najavu da će to biti učinjeno tri dana kasnije.

Pre formiranja Radne grupe

Dok je trajala komunikacija oko formiranja radne grupe i njenih zadataka, predlagao sam da se preispita rok od tri nedelje za formulisanje predloga koji mogu imati uticaja na aktuelne izbore. On je možda imao smisla 12. aprila kada ga je predložila [SPN](#), ali je bio očigledno predugačak kada se računa od 29. aprila, kao što se na kraju desilo.

Takođe sam ukazao da bi ovlašćeni predlagači za članove Radne grupe, pre nego što ona bude formirana, trebalo da ukažu na to za koje preporuke ODIHR smatraju da su „podobne i prioritete za realizaciju (potpunu ili delimičnu u tom periodu)“.

Ovo nije učinjeno, te je Radna grupa započela svoj rad bez unapred utvrđenih stavova predlagača o tome kojim prioritetnim pitanjima treba da se bavi u početnom periodu, i bez znanja o tome kada bi Narodna skupština u plenumu mogla da razmatra one predloge za izmene i dopune zakona oko kojih u okviru Radne grupe bude postignuta saglasnost.

2. maj – izbor

Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo je na sednici od 29. aprila [usvojio](#) Odluku o obrazovanju Radne grupe, ali prvi sastanak nije sazvan za isti ili sledeći dan, koji je još uvek bio radni. Umesto toga, 1. maja je stigao poziv od zamenice predsednika Odbora (predsednica je u međuvremenu postala ministarka) za prvi sastanak 2. maja, sa izborom predsedavajućeg kao jedinom tačkom dnevnog reda. Kolege iz druge dve NVO su me još od 11. aprila videle na tom mestu, a ja sam tu ulogu prihvatio.

Možda je ovo pravo mesto da napravim digresiju i objasnim motive za takav potez, ma koliko oni bili očigledni meni samom, a i mnogim ljudima sa kojima sam pričao. Transparentnost Srbija među prioritetnim oblastima rada ima upravo neka od pitanja kojima bi trebalo da se bavi radna grupa. Predloge za poboljšanje pojedinih propisa bitnih za izbore kolege i ja smo pisali i obrazlagali još od leta 2002. (počev od finansiranja izborne kampanje, preko suzbijanja prostora za zloupotrebe javne funkcije i javnih resursa, medijske regulative, državnog oglašavanja i krivičnih normi). Mnogi od tih predloga su tokom vremena ušli u zakone, ali je i dalje znatno više onih koji nisu. Koristimo svaku priliku da ih predložimo i predstavimo (javne rasprave, formalni i neformalni dijaloz, dostavljanje predloga amandmana poslaničkim grupama, susreti sa ODIHR i drugim stranim posmatračima, posete i izveštaji EU institucijama, medijske izjave...), ma koliko izgledi za uspeh bili mali. Situacija u kojoj vlast ne samo da poziva da joj se dostave predlozi, već nudi i učesće u odlučivanju, svakako spada među bolje prilike da se načini neka promena. Predsedavanje je veliki teret, iako su se kolegice i kolege (Klačar, Dimitrijević, Jaraković, Komatina, Sepi) veoma potrudile da mi pomognu. Pored očekivanog posla na samim sastancima, bilo je i dosta administrativnog, plus medijska gostovanja na ovu temu. Predsedavanje sam ipak video kao mogućnost da se izbegnu neke od procesnih zloupotreba koje smo takođe imali prilike da iskusimo mnogo puta na radnim grupama – da se o bitnim predlozima ne glasa, da onaj ko rukovodi predstavi kao da je dogovoreno nešto što nije i slično.

Na 15-minutnoj izornoj sednici desilo se nešto bitno. Iako nikakva diskusija nije bila predviđena, nakon što me je Pavle Dimitrijević formalno predložio, iskoristio sam priliku da prisutnim članovima, pre nego što podignu ruku, predočim šta ih čeka. Da od prvog radnog dana nakon praznika (7. maj) do 15. maja treba da se radi svakodnevno, kako bi Radna grupa prioritetne predloge izmena i dopuna zakona formulisala do tog datuma, iako je rok bio (očigledno prekasni) 20. maj. Zato je rok za dostavljanje predloga bio 7. maj (do podneva). Iako kratak, taj rok je bio primeren, budući da su i pre formiranja radne grupe, tokom celog aprila, dostavljani brojni predlozi.

7. maj

Prvi znak da stvari neće biti u redu ukazao se pre nego što je prva radna sednica i počela. Predloge su poslali CRTA, CESID, TS, ZLF, Ekološki ustanak, NPS i SDA. Ništa od stranaka iz vlasti, čak nisu ponovili nijedan od onih predloga Vladine Radne grupe. Znalo se od početka da će najvažnije preporuke biti one koje se odnose na medije, birački spisak, pritiske na birače i funkcionersku kampanju.

Atmosfera za rad je dobra, diskusije uglavnom korektne ili čak naglašeno ljubazne.

Na ovu sednicu smo pozvali REM (došao je S. Simović, pravnik), zato što se dve preporuke iz poslednjeg izveštaja odnose na njih, a oni su upravo završavali Pravilnik kroz koji su ta pitanja mogla da se reše. Pozvan je i Dejan Đurđević, predsednik Vladine Radne grupe, sa ciljem da objasni zašto su u izveštaju o njihovom radu rubrike koje se odnose na neke od najbitnijih preporuka (npr. pritisci na birače) ostale prazne, da li je uopšte bilo nekih ideja da se tu nešto uradi i zašto ništa nije planirano. On se nije pojavio, iako je Odlukom Ustavnog odbora predviđeno da je i njegova matična institucija (Republički sekretarijat za zakonodavstvo) dužna da sarađuje sa RG.

Iako je razgovor sa Simovićem iz REM-a bio sadržajan, nije na kraju bio od velike koristi – Pravilnik je već bio usvojen na Savetu REM, samo se čekalo objavljivanje. Navodno, postoji odredba Pravilnika na koju se REM i bilo koji podnosilac pritužbe može pozvati u slučaju da se na televiziji emituje materijal koji snime učesnici kampanje (jedna od preporuka ODIHR se odnosi na to). Kad je reč o monitoringu REM, kako se iskristalisalo, rešenje mora da se traži na drugi način i za ove i za buduće izbore. Raspravlja se i o drugim stvarima vezanim za medije – prenošenje informacija o funkcionerskoj kampanji (predlog CESID), preporuke za profesionalizaciju javnih servisa i drugo.

Druga velika tema istog dana bio je birački spisak. Tu je Jelena Jerinić iznela predlog za brisanje promena u Uputstvu za sprovođenje Zakona o JBS (stvar koja je ubrzo potom rešena kroz direktan politički dogovor), kao i predlog za dopunu zakona kako bi se omogućila revizija biračkog spiska. Priča se i o povećanju broja dostupnih informacija iz biračkog spiska. CRTA obrazlaže predlog mere koja bi omogućila građanima da lakše provere ko je sve prijavljen na njihovoj nepokretnosti. Diskusija potom skreće u konkretne primere, a predstavnici vladajućih stranaka izražavaju bojazan za bezbednost ako se objavi broj registrovanih birača po adresi. Dogovoreno je da se pozove predstavnik MUP za razjašnjenja.

Treća velika tema – pritisci na birače. Stevanović iz Ekološkog ustanka predstavlja predlog za dopune Krivičnog zakonika, diskutanti iz vlasti karikiraju predlog da se kod pojedinih krivičnih dela briše teško dokazivi deo o određenoj namerni počinioaca. Slede predlozi za primenu posebnih istražnih radnji kod izbornih krivičnih dela, za odgovornost direktora javnog preduzeća, pa onda predlog javnim tužilaštvima da proaktivno informišu javnost o tome šta je sve predviđeno kao krivično delo u vezi sa izborima. Zlata Jusufović obrazlaže predlog NPS u vezi sa glasanjem van biračkog mesta, predstavnici vlasti pozivaju da se ne koristi termin „zloupotrebe“ ili ukazuju na teškoće u utvrđivanju da li je neko zaista nemoćan. Čini se da će biti teško doći do saglasnosti oko predloga iz ove grupe.

9. maj

Zbog drugog sastanka na koji će ići veliki broj članova, radi se samo dva sata.

Milan Andrić iz MUP odgovara na brojna pitanja – šta od podataka postoji u registrima u MUP, šta se može izlistati i sortirati, obećava dodatne informacije naknadno. Tu je i dvoje predstavnika Agencije za sprečavanje korupcije (Jasmina Ćirković, Dušan Jeličić) – daju osvrt na predloge iz dva njihova zakona, neki od poslanika koriste priliku da iskažu nezadovoljstvo zbog ranijih odluka Agencije. Neminovni su i primeri zloupotreba iz prakse, koje pokušavam da kanališem u predloge za izmenu zakona. Razdvajanje javne i

političke funkcije u kampanji – velika tema. Prinuđen sam da pročitam zašto je ODIHR i dalje ostavio ovu preporuku potkrepljujući je primerima prednosti koju je vladajuća stranka uživala sveprisutnošću svog (bivšeg) predsednika. U okviru iste preporuke je i zloupotreba službenog položaja. Govori se o sankcijama koje nisu propisane za pojedine prekršaje. Sledi polemika sa predstavnicima Agencije oko izricanja „mere upozorenja“ onima koji prekrše pravila i praksom da se nakon nje ne pokreću prekršajni postupci protiv javnih funkcionera, pa zatim o kasnom objavljivanju rešenja zbog dugog perioda dostave. Predstavljam predlog za izmenu člana 50 Zakona o sprečavanju korupcije, koji bi bitno suzio mogućnost vođenja funkcionerske kampanje. Komentari su uglavnom korisni, ali bez izjašnjenja predstavnika vlasti o ključnom delu – ograničavanje mogućnosti da se vode promotivne aktivnosti, dok predstavnica Agencije govori o izmenama tog člana koje su ranije načinjene i ukazuje da se mera odnosi i na druge državne organe. Zatim se govori o preporuci ODIHR u vezi sa objavljivanjem odluka Agencije, postupanju Upravnog suda i o tome kako bi Agencija trebalo da prati poštovanje ove obaveze i da postupa po službenoj dužnosti.

10. maj

Imamo opet samo dva sata na raspolaganju, jer je zakazana sednica na kojoj se menja Zakon o JBS. Prolazimo kroz pitanja vezana za finansiranje izborne kampanje. Prvo oko vremena raspodele novca iz budžeta za kampanju, pa diskusija skreće na izbornu jemstvo, koje više ne može biti tema za ovu izbornu kampanju. Zatim slede ideje šta da se uradi da bi se sprečile zloupotrebe kod davanja javnih prostora učesnicima u kampanji, stižu korisni predlozi za dopune. Obrazlažem potom predlog kako da se obuhvate troškovi kampanje kada osoba koja plaća trošak navodno nije povezana sa strankom, pa za povećanje javnosti podataka dok kampanja traje i na kraju detaljne predloge za bolje definisanje kaznenih mera. Kad je tema zaokružena, krećemo na preostale predloge, Pavle Dimitrijević predstavlja predlog za osnivanje Komisije za reviziju biračkog spiska. Škrijelj iz SDA daje predloge za ograničenje zapošljavanja u javnim institucijama tokom izborne kampanje, čuju se protivni glasovi od stranaka na vlasti i ukazivanje na ustavna prava i moguće teškoće. Ubrzo se otvara tema „sigurnih glasova“ i odlaska na mitinge zaposlenih iz javnog sektora. Dajem predlog da se umesto propisivanja zabrana za ovaj izborni ciklus ide sa rešenjem da se objave podaci o novim zapošljavanjima, isplatama za socijalna davanja, korišćenju službenih vozila i slično. Potom se prelazi na drugu temu, predlog CRTA da se proširi pravo na podnošenje prigovora, Dinčić iz DS daje dodatne argumente, pokreće se i pitanje prikupljanja potpisa (Stevanović, Jerinić) i njihove kontrole, Bojan Klačar predstavlja preostale preporuke CESID-a.

13. maj

Planirao sam da počne glasanje i osmislio fleksibilan način kako to da se učini, a koji se obično primenjuje na radnim grupama za izradu zakona. Da se podneti predlozi usaglašavaju na licu mesta i da te promene budu svima vidljive na ekranu pre nego što se formalno iznesu na glasanje. Prisutni su skoro svi članovi, čini se da bi rad mogao biti uspešan.

Još nekoliko predloga je ostalo da se obrazloži, pa počinjemo od toga – mehanizam za proveru potpisa podrške izbornim listama i davanje dodatnih prava posmatračima izbora. To prouzrokuje diskusiju; Đorđe Komlenski iz PS daje na to negativne komentare, Jelena Jerinić daje dodatne argumente za predlog. Potom obrazlažem preporuku za tužilaštva (kako da obaveštavaju javnost o krivičnim delima i postupanju po krivičnim prijavama). Pošto nema garancije da će REM vršiti monitoring, Dimitrijević predlaže meru koja

bi obezbedila da se o tome dostave podaci. Marina Mijatović daje sugestije kako da se utvrdi dodatno zapošljavanje i isplate.

Zaključuje se diskusija i treba da se počne sa završnim razmatranjem predloga i odlučivanjem o njima. Uglješa Mrdić iz SNS iznosi primedbu da se predlozi moraju konkretizovati i uobličiti u određenu formu da bi o njima moglo da se glasa. Komlenski i Risto Kostov iz PUPS se pridružuju. Ostatak vremena provodimo u utvrđivanju koji je to tačno oblik u kojem predlozi treba da budu da bi se o njima glasalo. Predlažem da se odredi pauza od sat vremena da bi se to učinilo, predstavnici vlasti ukazuju da treba više (što se pokazalo kao istina). Mnogi se uključuju sa korisnim predlozima. Prihvaćeno je da se predlozi šalju sukcesivno uz molbu da poslednji materijal bude poslat najkasnije do sutra ujutro u 9, pošto sednica počinje u 11 sati.

Potom se pod tačkom „razno“ otvara diskusija o izmenjenoj odluci i ovlašćenjima koja imaju članovi i zamenici članova (provera sprovođenja izmenjenog Zakona o JBS) u vezi sa čime mnogo toga nije jasno.

Radna grupa se razilazi, ali ostaju predlagači iz NVO i opozicionih grupa da uredi i koriguju svoje predloge. U interesu bržeg odlučivanja i uspešnog rada, od nekih predloga (privremeno) odustaju i ostavljaju ih da se o njima odlučuje kada Radna grupa nastavi sa radom posle izbora. Nekoliko zaposlenih u skupštinskoj službi ostaje do kasno u noć.

14. maj

Dan je za glasanje, a ima svega 13 prisutnih, praktično će biti neophodan konsenzus da bi bilo šta prošlo. Uobličeno je 24 predloga; 22 su poslata prethodno večer, samo dva rano ujutro. Uglješa Mrdić moli da se glasanje odloži jer je njemu i kolegama iz vladajuće koalicije potrebno vreme za analizu, i da nisu imali vremena za to, jer je u pitanju 86 stranica teksta, i da bi voleli da se izjasne „na sastanku koji bi bio posle određenog vremena“. Filip Tatalović iz DS podseća da je reč o predlozima koji su dostavljeni 7. maja, a da su sada samo uobličeni u formi u kojoj je vladajuća većina to tražila.

Slede razni predlozi i pokušaji kompromisnog rešenja – da se glasanje ipak održi posle kraće pauze, makar o predlozima koji su manje složeni (npr. preporuke za državne organe), da se glasanje održi najkasnije sutra, da se precizira dan kada će se odlučivati. Ništa od toga nije uspelo. S obzirom na to da bi se glasanje izvesno završilo bez ijednog prihvaćenog predloga, primoran sam da ga odložim. Podsećam na rokove koje Radna grupa ima i na dinamiku rada koju sam najavio na početku.

Dogovaramo se oko toga da dostavljene predloge pošaljemo na mišljenje ministarstvima, kako bi to ubrzalo potonji postupak pred skupštinskim Odborom za ustavna pitanja, ako neki od tih predloga bude izglasan na Radnoj grupi. Predstavnici vladajuće većine predlažu da se rad nastavi, pozivanjem predstavnika institucija i slično, ali to odbijam, jer glasanje o predlozima ima prioritet. Glasa se o predlogu da se predstavnici većine do sutra u 11 izjasne *kada će moći da se izjasne o predlozima*, kako bi se znalo kojom će se dinamikom raditi. Šestoro prisutnih je za, oni koji bi trebalo da se obavežu su protiv.

Rad Radne grupe je blokiran na neodređeno vreme, uz veoma izglednu perspektivu da prvi zadatak uopšte ne bude ispunjen.

17. maj

Pošto nije bilo informacije o vremenu kada će predstavnici vlasti biti spremni da glasaju ni 14, ni 15, ni 16. maja pre podne, zakazujem nastavak za 17. maj, jer je postojala makar hipotetička šansa da se predlozi usvoje u roku koji je određen Odlukom. Odaziva se deset članova. Nedostaje sedmoro iz vladajuće koalicije (od kojih je jedan najavio da će biti odsutan zbog drugih obaveza, a jedan unapred izjasnio da misli da je sastanak nepotreban dok se predlozi ne analiziraju) i predstavnik albanske PDD (koji nije bio ni na jednom sastanku). Svi prisutni se izričito izjašnjavaju da su spremni da se ponovo okupe i 20. maja. Upućujem dopis odsutnima da se do 16:00h izjasne da li će biti spremni da glasaju u ponedeljak i da se izjasne o *bilo kojem* od dostavljenih predloga. Niko ne odgovara.

20/21. maj

Na osnovu zapisnika skupštinske službe, koje dopunjujem mestimično, sastavljam [Informaciju](#) za odbor za Ustavna pitanja. Takođe, svi predlozi koji su bili izneti u traženoj formi su [objavljeni](#).

Zašto se sve desilo ovako?

Odgovor bi mogao biti jednostavan – da je vlast želela da opstruiše usvajanje bilo kakvog predloga koji bi popravio uslove pod kojima se vode poslednje nedelje kampanje, održavaju i kontrolišu izbori od 2. juna, i da su predstavnici vlasti od početka planirali da tako učine, a da su u međuvremenu koristili činjenicu da u tome učestvujemo kao dokaz svoje otvorenosti za konsultacije.

Iako ovo zvuči logično, mislim da ne može biti cela istina. Za opstrukciju rada su postojali i drugi, znatno manje kontroverzni i znatno manje očigledni načini. Na primer, članovi RG iz vladajućih stranaka su mogli da postave veliki broj, i to sasvim primerenih pitanja o predlozima koji su im predstavljeni, da zatraže dodatna objašnjenja i da na taj način produže diskusiju o njima, a vreme za rad je bilo već veoma ograničeno usled raznih drugih sastanaka i sednica u Skupštini.

Takođe, ovako očigledna opstrukcija nikako ne može biti u interesu vlasti ako im je (a jeste) cilj bio da pred domaćom, a naročito međunarodnom javnošću stvore predstavu o svojoj kooperativnosti i spremnosti da nešto promene. Kao što su, na primer, učinili kada su doneli one izmene Zakona o jedinstvenom biračkom spisku a potom to predstavili kao izlazak u susret zahtevima opozicije. Taj cilj bi, makar delimično, mogli da ostvare da su prihvatili *neke* od dostavljenih predloga, ali svakako ne time što su o predlozima odbili da se izjasne.

Ne bi me nimalo začudilo da je razlog prozaičniji i porazniji. Na primer, da osobe koje je vlast delegirala u Radnu grupu jednostavno nisu imale ovlašćenje da se o bilo čemu izjasne u ime koalicije, a da osoba X, od koje je zavisilo kakav će biti stav po ovim silnim predlozima, nikako nije nalazila vremena da se time bavi.

Šta dalje?

Nema smisla da Radna grupa nastavi da radi ni posle izbora, ako se mnogo toga ne promeni. Ne samo da neće formulisati rešenja za preporuke ODIHR do kraja septembra ove godine, već ni do sledećih parlamentarnih izbora. Neki od predloga koje sam dostavio Odboru za ustavna pitanja odnose se na sledeće:

1. Obezbeđivanje veće javnosti rada Radne grupe.
2. Uključivanje zainteresovane javnosti kroz objavljivanje javnog poziva zainteresovanim licima da dostave svoje predloge za rešavanje problema na koje je ukazano u preporukama ODIHR.
3. Radna grupa u ovom trenutku ima dužnost da izradi predloge izmena i dopuna zakona i predloge drugih mera, ali ne postoji dužnost svakog od članova ponaosob da iznese takve predloge ili da podrži (ako nema sopstveni) predlog koji je izneo drugi član Radne grupe. Usled toga, donošenje odluka može biti zakočeno zbog toga što ne postoji dvotrećinska većina za podršku iznetim predlozima. Zbog toga bi glasanje trebalo da se vrši samo izjašnjavanjem između alternativnih predloga koji se odnose na istu materiju (npr. isti član zakona).
4. Svi članovi Radne grupe treba da budu ovlašćeni od strane svojih predlagača da učestvuju u procesu odlučivanja, a period za eventualne dodatne konsultacije treba da bude vremenski ograničen.
5. Treba preispitati postojeći rok za okončanje rada Radne grupe i obavezati Radnu grupu da pripremi predloge rešenja i za preporuke koje će ODIHR dati nakon aktuelnih lokalnih izbora.
6. Prilikom pripreme eventualne izmene Odluke o obrazovanju Radne grupe, trebalo bi ponoviti poziv za učešće poslaničkim grupama koje do sada nisu koristile tu mogućnost.
7. Treba jasno urediti pitanje eventualne komunikacije između Radne grupe i ODIHR, te razjasniti da li postoji preklapanje delokruga sa Radnom grupom Vlade Republike Srbije koja sarađuje sa ovom institucijom.
8. Trebalo bi precizirati dalje postupanje Radne grupe, odnosno Odbora, u slučaju da neki od organa i organizacija koji imaju obavezu ne odgovori na zahtev ili poziv Radne grupe.
9. Potrebno je urediti i druga pitanja koja nisu u potpunosti uređena Odlukom, niti ih je moguće urediti na adekvatan način shodnom primenom Poslovnika Narodne skupštine.
10. Bilo bi korisno izričito predvideti mogućnost formiranja podgrupa za pojedina pitanja, u okviru kojih bi zajedno sa članovima Radne grupe radili i predstavnici drugih institucija na pripremi radnih verzija pojedinih akata.
11. Potrebno je utvrditi dinamiku rada ne samo Radne grupe, već i Odbora, kao i Narodne skupštine, u vezi sa izmenama i dopunama zakona koji budu predloženi na osnovu dostavljenih materijala od strane Radne grupe, kako bi trud koji ulože članovi Radne grupe doneo rezultate zbog kojih je ona i obrazovana.

Mediji

Loši efekti novog propisa o državnim preduzećima već uočljivi, iako puna primena nije ni počela

Forbes Srbija, 24. maja 2024.

O javnim preduzećima, konkursima za njihove direktore, smanjenoj transparentnosti i opasnostima koje bi tek mogle da isplivaju kada na jesen počne puna primena Zakona o upravljanju privrednim društvima u vlasništvu Srbije Forbes Srbija razgovarao je sa Nemanjom Nenadićem, programskim direktorom organizacije Transparentnost Srbija

EPS kao preduzeće koje je i pre usvajanja **Zakona o upravljanju privrednim društvima u vlasništvu Srbije** promenilo pravnu formu i iz javnog preduzeća prešlo u akcionarsko društvo, svojevrsna je pokazna vežba šta je ono što bi moglo da se dogodi, bez obzira na to šta piše u ovom propisu, kaže za Forbes Srbija **Nemanja Nenadić, programski direktor TS.**

„Nema nikakve sumnje da je **EPS umanjio transparentnost** svog rada od promene pravne forme“, kaže Nenadić navodeći za to nekoliko primera.

On kaže da TS nije do sada dobila informacije od ovog preduzeća u vezi sa veću da je Nadzorni odbor EPS-a imao na dnevnom redu jedne od sednica predlog mađarske kompanije MVM da zajednički osnuju novo preduzeće u čiju imovinu bi EPS uneo **11 drinsko-limskih hidroelektrana** koje bi se prethodno izdvojile iz sistema EPS-a.

„Tražili smo kopiju dnevnog reda te sednice, ali nam ništa nije dostavljeno iz apsolutno nezakonitih razloga, poput onog da bi se time odala poslovna tajna, pa čak i ugrozili međudržavni odnosi dve zemlje. Da smo mi tražili detalje te ponude, možda bi bilo osnova da se govori o poslovnoj tajni, ali mi smo zahtevali samo informacije o dnevnom redu, odnosno da je uopšte NO EPS-a razmatrao tu ideju i da li je ona u skladu sa propisima o **javno-privatnom partnerstvu**, odnosno koncesiji, pa se s toga potpuno neprihvatljivo pozivati se na odavanje poslovne tajne“, navodi sagovornik Forbes Srbija.

Drugi primer je **konkurs za izbor direktora**, o kome je Forbes Srbija [nedavno pisao](#).

„Tražili smo dodatne informacije na koji način će biti **ocenjivani kriterijumi za izbor direktora** koji su postavljeni dosta fluidno, ali nismo dobili jasan odgovor. Rečeno nam je, umesto toga, da taj posao ionako neće raditi EPS nego firma koja se bavi regrutovanjem. Takve stvari ne bi se mogle dešavati da je EPS i

dalje u režimu javnog preduzeća. Činjenica je da smo mi kritikovali te odredbe zakona koje se tiču ocene kvaliteta kandidata, ali oni postoje i ukoliko neki kandidat želi, može pokušati da ih ospori“, kaže Nemanja Nenadić.

On nema nikakvu dilemu da je prvobitna verzija novog propisa bila nesumnjiv **korak unazad** u poređenju sa pravilima o transparentnosti i sprečavanju korupcije, ali je to, amandmanima, popravljeno.

„On ne bi trebalo da smanji obaveze u pogledu pristupa informacijama od javnog značaja ili sprečavanja korupcije“.

Ipak, kada je reč o korupciji, taj korak zavisice i od eventualne promene Zakona o sprečavanju korupcije na čijoj promeni Transparentnost insistira.

„Taj zakon izmenjen je zbog **autentičnog tumačenja s početka 2021. godine** i iz kruga funkcionera je isključen veliki broj ljudi, jer je bez ikakvog pravnog osnova uvedeno da to zavisi od toga ko bira i postavlja funkcionera. Pošto prema tom tumačenju članove NO ili Skupštine akcionara ili direktore neće birati Vlada, oni neće biti smatrani javnim funkcionerima. Takvu situaciju već imamo sa direktorima EPS-a ili EMS-a koje je birao NO tih preduzeća. Pošto nisu javni funkcioneri, oni nemaju obavezu da prijavljuju prihode i imovinu, niti sukobe interesa. To je problem“, objašnjava programski direktor Transparentnosti.

To je, dodaje Nenadić, korak unazad u odnosu na Zakon o javnim preduzećima, ali on može biti ispravljen tako što će se odustati od autentičnog tumačenja u Zakonu o sprečavanju korupcije, odnosno tako što će korigovati taj propis.

On objašnjava da će se Zakon o javnim preduzećima i Zakon o upravljanju privrednim društvima u vlasništvu države primenjivati uporedo, ali da će se ovaj prvi odnositi pre svega na lokalna i pokrajinska javna preduzeća, dok će se novi propis primenjivati na republička preduzeća.

„Vlada je ovim novim propisom pokazala da želi da se na **republička preduzeća**, a u perspektivi verovatno i na lokalna javna preduzeća, u znatno većoj meri primenjuju pravila koja važe i za **privatne kompanije**, odnosno odredbe Zakona o privrednim društvima“, kaže Nenadić.

Naš sagovornik podseća da profesionalizacija kao argument koji je vlast isticala kao ključni za usvajanje Zakona o upravljanju, a na čijem usvajanju je **insistirao i MMF**, nije nikakva nova ideja, niti proklamovani cilj.

„Ova vladajuća garnitura je došla na vlast zbog obećanja, između ostalog, da će rešiti problem raširene korupcije, da će postupiti po izveštajima Saveta za borbu protiv korupcije, da će primenjivati propise iz oblasti javnih nabavki i da će izvršiti profesionalizaciju upravljanja u javnim preduzećima. Te 2012. godine je usvojen i Zakon o javnim preduzećima i to je zaista **bio krupan korak** i dobar početni signal, ali se već na početku primene videlo da ne postoji jasna volja da se primene odredbe tog zakona. Uostalom, neki direktori su pre primene tog zakona, s namerom izabrani, kako se posle na njih ne bi primenjivao zakon, primer je Bajatović, mada nije on bio jedini“.

Drugim rečima, kaže Nenadić, umesto da se primene postojeći propisi, pravila se menjaju, ali zato bez obzira na to šta u tim pravilima piše, praksa je identična.

Konkursi za izbor direktora koji se pominju i u Zakonu o javnim preduzećima, kao i u novom Zakonu o upravljanju, ne samo da **nisu zaživeli kao koncept**, nego mi ne znamo ni da li je od samog početka bilo iskrene želje da to zaživi.

„Bilo je svega nekoliko sprovedenih konkursa, a onda je umesto toga došla faza da se uvodi v.d. stanje i to potpuno nezakonito v.d. stanje. Umesto konkursa imali smo imenovanja v.d. direktora ili konkurse pro forme, **bez ikakvog ohrabrenja ljudi** koji su profesionalci i sposobni da se na te konkurse jave. U tome je protekla cela prethodna decenija“, tvrdi Nenadić.

Nenadić uverava da novi propis ni na koji način ne uverava da će se obezbediti profesionalizacija.

„Do sada je Vlada direktno trebalo da izabere profesionalne upravljače, što nije radila, a sada će to raditi indirektno, pošto će umesto nje to raditi **nadzorni odbori u preduzećima**, a njih će birati Skupština preduzeća koju će birati ministri privrede i energetike, kada su u pitanju preduzeća iz ovog sektora. Dakle, do sada je direktno od vlasti zavisilo da li će se zakon primenjivati, a sada će samo to zavisiti indirektno od njih“, objašnjava Nenadić.

Naš sagovornik ne očekuje bitnu promenu prakse kada je reč o postavljenju direktora, odnosno profesionalizaciji upravljanja, jer iskustvo nam govori da nije postojala politička volja, ali naglašava da bi novi premijer **Miloš Vučević, kao pravnik**, mogao da uputi „pozitivan signal“ tako što bi se „**elementarne zakonitosti** radi imenovanja v.d. direktora svelo na zakonom propisanu meru, odnosno da se zna kada nekome počinje, a kada se završava mandat“.

Na kraju, na pitanje nije li onda ovaj novi propis zapravo usvojen sa prevashodnim ciljem da se omogući **delimična ili potpuna privatizacija preduzeća** koja su javna, i uprkos tome što vlast to negira, Nenadić odgovara ovako:

„Bilo je dosta strahova tog tipa kada je zakon predložen. Činjenica je da ovakav status omogućava lakšu prodaju, ako takva namera postoji. Ali nije to jedini strah, već ta preduzeća ubuduće mogu biti delimično privatizovana, odnosno iz njih **može biti vredna izdvojena imovina što onda smanjuje njihovu vrednost**“, kaže Nenadić.

To je, dodaje on, potencijalno opasnije od same privatizacije, a pritom, dodatni mač koji visi je mogućnost primene međudržavnih sporazuma, jer javno-privatno partnerstvo je ipak regulisano, u smislu studije opravdanosti ili postupka nadmetanja, a primena ovih sporazuma to sve izbegava.

„Doduše, praksa je pokazala da čak ni ovi propisi ne obavezuju, najbolji primer je **koncesija za aerodrom Nikola Tesla**. I dan danas Vlada odbija da nam dostavi Studiju opravdanosti koja bi odgovorila na pitanje da li je koncesija bila potrebna i zašto, tojest zašto je ona bolje rešenje od nekih drugih“, zaključuje on.